

ЗМІСТ ТА ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

CONTENT AND OBJECT OF LEGAL RELATIONS IN THE SYSTEM OF BODIES OF DECISIONS COMPULSORY EXECUTION AND THEIR PUBLIC OFFICIALS

Сергієнко Н.А., к.ю.н.,

старший викладач кафедри публічного та приватного права

Київський університет імені Бориса Грінченка

Наукова стаття присвячена дослідженню змісту й об'єкта правовідносин у системі органів примусового виконання рішень та їх посадових осіб. Фактично примусове виконання рішень здійснюють приватні виконавці, державні виконавці, які (тобто державні виконавці) обіймають відповідні посади в органах державної виконавчої служби. У статті констатовано, що низка правовідносин усередині системи органів примусового виконання характеризуються процесуальним спектром. Державний виконавець може вчиняти виконавчі дії на території, на яку поширюється компетенція іншого органу державної виконавчої служби, за погодженням із начальником органу державної виконавчої служби, якому він безпосередньо підпорядкований. Тут наявний і адміністративний аспект правовідносин площини «державний виконавець – керівник органу державної виконавчої служби», адже державний виконавець є підлеглим свого керівника, однак водночас наявний і виконавчий процесуальний аспект такого правовідношення, адже воно має місце під час та у зв'язку із примусовим виконанням рішення. У статті зазначено, що наявність процесуальної взаємодії всередині структури органів державної виконавчої служби яскраво демонструється через створення та функціонування виконавчих груп. У контексті створення та функціонування виконавчих груп простежується, як адміністративний (площина «керівник органу державної виконавчої служби, на підставі рішення якого створюється виконавча група, – учасники виконавчої групи»); площина «державний виконавець – керівник виконавчої групи – державні виконавці – учасники виконавчої групи»), так і процесуальний аспекти правовідносин (площина «державний виконавець – учасник виконавчої групи – «державний виконавець – учасник виконавчої групи»). У науковій статті зазначено, що в системі органів державної виконавчої служби державний виконавець виконує свою трудову функцію. Але основна трудова функція державного виконавця – це здійснення примусового виконання рішення, тобто наявне пряме корелювання з виконавчим процесуальним правовідношенням. У статті узагальнено, що у площині правовідносин у системі органів примусового виконання рішень та їх посадових осіб водночас наявні як адміністративні правовідносини, так і трудові правовідносини, виконавчі процесуальні правовідносини.

Ключові слова: правовідносини, примусове виконання рішень, органи державної виконавчої служби, державний виконавець, виконавча група.

The scientific article is devoted to exploration the content and object of legal relations in the system of bodies of decisions compulsory execution and their public officials. Factually, compulsory execution of decisions are executed by private executors and public executors, whom (public executors) hold the posts in bodies of GES. It is stated in the article, that some relations inside the system of bodies of decisions compulsory execution are characterized as procedural. Public executor can make executive acts on the territory, that are under the authority of other body of government executive service, after agreement of chief of the body of government executive service, who is his / her direct supervisor. There are administrative aspect of relations in the sphere of "public executor – chief of the body of government executive service", because public executor is inferior of his / her chief and executive procedural aspect of these relations, because these relations take place during compulsory execution of decision and because of it. It is stated in the article, that existence of procedural interaction inside the structure of GES bodies is demonstrated brightly by forming and acting of executive groups. In the context of forming and acting of executive groups can be traced administrative (sphere "chief of GES body, whose decision is a base of forming of executive group – members of executive group"; sphere "public executor – chief of executive group – public executors – members of executive group") aspect and procedural aspect of legal relations (sphere "public executor – member of executive group – public executor – member of executive group"). In the scientific article is noted, that public executor exercises his / her work function in the system of GES bodies. However, making compulsory execution of decision is main work function of public executor, so there exist direct correlation with executive procedural relation. In the article, there are summaries that in the system of bodies of decisions compulsory execution and their public officials exist administrative, working and executive procedural relations.

Key words: relations, compulsory execution of decisions, bodies of government executive service, public executor, executive group.

Організація та здійснення примусового виконання рішень є вагомим чинником відновлення прав, свобод, інтересів різних суб'єктів, адже останнє напряму залежить від рівня ефективності як організації, так і здійснення примусового виконання рішень. Примусове виконання рішень в Україні здійснюється в системі органів державної виконавчої служби (далі – ДВС) (безпосереднє примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці) та приватними виконавцями. Ціла низка рішень, які підлягають примусовому виконанню, можуть бути виконані, відповідно до прямої вказівки в законі, лише в системі органів ДВС. Саме тому зміст і об'єкт правовідносин у системі органів примусового виконання рішень та їх посадових осіб є актуальним для наукового вивчення.

Окремі аспекти правовідносин, що мають місце у сфері організації та здійснення примусового виконання рішень, були досліджені С.Я. Фурсою, Є.І. Фурсою, С.В. Щербак, О.О. Чумаком та іншими юристами-дослідниками. Проте, як видається, наведена тематика не є вичерпаною науковим осмисленням та потребує подальших наукових розробок.

Мета статті – розкрити, що становить зміст і об'єкт правовідносин у системі органів примусового виконання рішень та їх посадових осіб.

У юридичній науці поширена думка, що юридичний зміст правовідносин виглядає як формула суб'єктивне право (також законний інтерес) – юридичний обов'язок; повноваження – юридична відповідальність (у посадових осіб) [1, с. 395]. Як видається, для повноти дослідження правовідносин, зокрема і правовідносин у виконавчому провадженні, було б доцільним не просто вивчати права й обов'язки відповідних суб'єктів, а здійснювати таке дослідження саме в аспекті взаємодії суб'єктів – взаємної реалізації ними своїх прав і обов'язків. У наведеному аспекті доцільно дослідити й об'єкти правовідносин у виконавчому провадженні – у динаміці взаємодії суб'єктів відповідних правовідносин.

Як було узагальнено вище, примусове виконання рішень покладено на приватних виконавців, державних виконавців, які (тобто державні виконавці) обіймають відповідні посади в органах ДВС. Отже, у контексті аналізу прав і обов'язків державного виконавця варто окреслити

2 зрізи: 1) пов'язаність із його статусом як посадової особи – він є державним службовцем; 2) пов'язаність із його процесуальним статусом як учасника виконавчого провадження. У контексті першого зрізу С.Я. Фурса, С.І. Фурса, С.В. Щербак зазначають, що правовідносини, що виникають усередині самої системи органів державної виконавчої служби, варто визначити як адміністративно-правові, зважаючи на підлеглисть нижчих ланок управлінської вертикалі вищим [2, с. 119]. Однак щодо зазначеного умовиводу варто звернути увагу на те, що низка правовідносин усередині системи органів примусового виконання характеризуються процесуальним спектром. Наприклад, державний виконавець має право надати доручення про перевірку інформації про наявність боржника, його майна, місця роботи або здійснення опису й арешту майна на території, на яку не поширюється компетенція державного виконавця органу державної виконавчої служби, компетенція якого поширюється на територію вчинення таких дій. Таке доручення погоджується начальником органу державної виконавчої служби, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Державний виконавець може вчиняти виконавчі дії на території, на яку поширюється компетенція іншого органу державної виконавчої служби, за погодженням із начальником органу державної виконавчої служби, якому він безпосередньо підпорядкований (п. п. 11, 12 розд. III Інструкції з організації примусового виконання рішень). В обох випадках наявний і адміністративний аспекти правовідносин площини «державний виконавець – керівник органу ДВС», адже державний виконавець є підлеглим свого керівника, однак водночас наявний і виконавчий процесуальний аспекти такого правовідношення, адже воно має місце під час та у зв'язку із примусовим виконанням рішення. Проте в науці виконавчого процесу іноді зазначають, що виконавчими процесуальними можна вважати різновид суспільних відносин, що виникають у процесі примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів між особами, які вчиняють виконавчі дії, та сторонами виконавчого провадження й особами, які сприяють державному виконавцеві у вчиненні виконавчих дій, які врегульовані нормами законодавства про виконавче провадження (виконавче процесуальне право) [3, с. 13]. Тут варто підкреслити, що в наведеному умовиводі площина виконавчих процесуальних правовідносин подана як площина юридичної взаємодії «особи, які вчиняють виконавчі дії, – сторони, особи, які сприяють у вчиненні виконавчих дій». Проте аспект процесуальної юридичної взаємодії між особами, які входять у систему органів примусового виконання рішень, у пропонованому умовиводі не наводиться. Не охоплюється такий процесуальний аспект і пропованою вченими-процесуалістами площиною виконавчо-адміністративних правовідносин як правовідносин, які стосуються організаційної структури державної виконавчої служби [3, с. 13], адже виконавчо-адміністративні правовідносин – це площина саме організації структури органів ДВС (тобто, як видається, акцент зроблено на їхній статус, а не на площину їхньої процесуальної взаємодії). Можливість наявності процесуальної взаємодії всередині структури органів ДВС яскраво демонструється через створення та функціонування виконавчих груп. Аналіз приписів Закону України «Про виконавче провадження», Інструкції з організації примусового виконання рішень дає можливість узагальнити, що виконавчі групи утворюються за рішенням керівника відповідного органу ДВС для забезпечення примусового виконання відповідних рішень у вже відкритому виконавчому провадженні, до їхнього складу входять державні виконавці одного або кількох органів ДВС, серед учасників виконавчої групи є відповідний керівник виконавчої групи. На підставі наведеного можна узагальнити, що в контексті створення та функціонування виконавчих груп простежується водночас адміністратив-

ний (площина «керівник органу ДВС, на підставі рішення якого створюється виконавча група, – учасники виконавчої групи»); площина «державний виконавець – керівник виконавчої групи – державні виконавці – учасники виконавчої групи») і процесуальний аспекти правовідносин (площина «державний виконавець – учасник виконавчої групи»). А оскільки створення та функціонування виконавчих груп має місце в уже відкритому виконавчому провадженні, то є підстави узагальнити, що в даному ракурсі адміністративне і процесуальне правовідношення всередині органів примусового виконання рішень мають місце одночасно та нерозривно.

У наведеному правовідношенні простежуються як вертикальні (наприклад, площина правовідношення між керівниками органів ДВС та державними виконавцями, що має місце в разі примусового виконання рішень), так і горизонтальні зв'язки (наприклад, площина правовідносин між державними виконавцями – учасниками виконавчої групи).

Також не варто забувати і про трудові правовідносини, що мають місце між державним виконавцем та органом ДВС, у якому він обіймає посаду. А.В. Андрушко слушно узагальнює, що значний вплив на визначення правової природи правовідносин державної служби здійснюють норми адміністративного права, оскільки державні службовці є суб'єктами управлінських правовідносин, а державна служба розглядається як інститут цієї галузі права й одна з ланок адміністративної реформи. Проте громадяни України, які вступають на державну службу, реалізують своє право на працю, набувають правового статусу працівника відповідного органу державної служби, який визначається нормами трудового законодавства, а правова природа правовідносин, що виникли, є трудовою [4, с. 7]. З одного боку, наявне адміністративне правовідношення у структурі органів ДВС, що пов'язано з організацією органів примусового виконання рішень у відповідній вертикалі (об'єкт відповідного правовідношення), з іншого боку, державний виконавець виконує свою трудову функцію в системі органів ДВС (отже, йдеться про виконання відповідної роботи як об'єкт трудового правовідношення), основна ж трудова функція державного виконавця – це здійснення примусового виконання рішення, тобто наявне пряме корелювання з виконавчим процесуальним правовідношенням.

Як висновки варто навести таке. На підставі вищезазначеного можна стверджувати, що у площині правовідносин у системі органів примусового виконання рішень та їх посадових осіб водночас наявні як адміністративні правовідносини (що зумовлено їхнім правовим статусом – аспект статичності таких правовідносин), так і трудові правовідносини (що зумовлено виконанням державним виконавцем своєї трудової функції в системі органів ДВС), так і виконавчі процесуальні правовідносини (що зумовлюється характером їхньої діяльності – аспект динамічності таких правовідносин), адміністративне, трудове і процесуальне правовідношення всередині органів примусового виконання рішень має місце одночасно та нерозривно, адже ґрунтується на статусі органів ДВС, їх посадових осіб (аспект статичності такого правовідношення) та їхній взаємодії в разі примусового виконання рішення (аспект динамічності такого правовідношення). У ракурсі наведеного неможливо погодитись з О.О. Чумаком щодо необхідності розмежування повноважень працівників ДВС стосовно управлінської діяльності від повноважень щодо безпосереднього примусового виконання рішень юрисдикційних органів, закріплення цього на законодавчому рівні [5, с. 8–9]. Така триаспектність правовідношення всередині системи органів ДВС тісно пов'язана із триаспектністю в об'єкті такого правовідношення: з одного боку, це правовідношення стосовно організації в системі органів примусового виконання рішень та виконання в її межах трудової функції відповідними суб'єктами, з іншого – це

правовідношення щодо примусового виконання рішень. В об'єкті такого правовідношення також простежується єдність, адже вибудовування системи органів примусового виконання рішень саме собою, без динаміки їхньої

роботи може розглядатись радше як «діяльність заради діяльності», а примусове виконання рішень без вибудованої системи органів примусового виконання рішень – просто неможливе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 4-те вид., доп. і переробл. Київ : Алерта, 2013. 524 с.
2. Фурса С.Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : науково-практичний коментар / за заг. ред. С.Я. Фурси ; Центр правових досліджень. Київ : Фурса С.Я. ; КНТ, 2008. 1172 с.
3. Фурса С.Я. Формування теоретичних основ виконавчих процесуальних правовідносин: сутність, система, ознаки, та класифікація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 95. С. 12–16.
4. Андрушко А.В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2003. 18 с.
5. Чумак О.О. Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби України в умовах реформування органів виконавчої влади : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2016. 484 с.